

Contents lists available at ThaiJO

วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร

INTERDISCIPLINARY SOCIAL SCIENCES AND COMMUNICATION JOURNAL

journal homepage : <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/ISSC>

การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ทุนและอัตลักษณ์ชุมชนเป็นฐาน : กรณีศึกษาชุมชนบ้านคลองใหญ่ อำเภอลำหมองอบ จังหวัดตราด

วิฆเนศวร ทะกอง^{1*} และ สมพงษ์ เสงี่ยมณี²

Wikhanesuan Tagong and Sompong Sengmanee

^{1,2} คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Faculty of Communication Atrs, Rambhai Barni Rajabhat University

E-mail: wikhanesuan.t@rbru.ac.th *Corresponding Author

Article History

Received; 15-08-2026; Revised;

12-09-2026; Accepted; 13-09-2026

<https://doi.org/10.14456/issc.2026.51>

คำสำคัญ:

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์; อัตลักษณ์
ชุมชน; ทุนของชุมชน

บทคัดย่อ

บทนำ: ชุมชนบ้านคลองใหญ่ อำเภอลำหมองอบ จังหวัดตราด เป็นชุมชนที่มีทุนชุมชนในหลากหลายด้าน โดยเฉพาะ วิถีคลองสองน้ำ ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับทรัพยากรในพื้นที่ การนำทุนและอัตลักษณ์ดังกล่าวมาพัฒนาเป็นกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จึงเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว ควบคู่กับการสร้างมูลค่าเพิ่มและส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย: เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านคลองใหญ่ อำเภอลำหมองอบ จังหวัดตราด และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเส้นทางและรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ทุนและอัตลักษณ์ชุมชนเป็นฐาน

ระเบียบวิธีวิจัย: เป็นการวิจัยเชิงพัฒนาด้วยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มและการทดลองเส้นทาง เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบศึกษาเอกสาร แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการสังเคราะห์เชิงประเด็น

ผลการวิจัย: พบว่า 1) ชุมชนบ้านคลองใหญ่มีศักยภาพจากทุนธรรมชาติ ทุนวัฒนธรรม ทุนมนุษย์ และทุนทางสังคม โดยสามารถสังเคราะห์ “วิถีคลองสองน้ำ” เป็นอัตลักษณ์หลักที่เชื่อมโยงระบบนิเวศ วิถีเกษตรกรรมและประมง ภูมิปัญญา อาหาร และผลิตภัณฑ์ชุมชน และ 2) การพัฒนาเส้นทางควรนำทุนและอัตลักษณ์มาแปลงเป็นเรื่องเล่าและกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ แล้วจัดลำดับเป็นเส้นทางประสบการณ์ที่ต่อเนื่อง ผลการทดลองเส้นทางนำไปสู่การปรับรูปแบบโดยเน้นคุณภาพของประสบการณ์มากกว่าปริมาณกิจกรรม

สรุป: รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ประกอบด้วย ทุนของชุมชน อัตลักษณ์ชุมชน เรื่องเล่าและกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ การจัดลำดับประสบการณ์และเส้นทางท่องเที่ยว การสร้างคุณค่าร่วม การมีส่วนร่วมของชุมชน และการประเมินพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นแนวทางในการเพิ่มคุณค่าแก่ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น และสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อไปในอนาคต

DEVELOPMENT OF A CREATIVE TOURISM MODEL BASED ON COMMUNITY CAPITAL AND IDENTITY : A CASE STUDY OF BAN KHLONG YAI COMMUNITY, LAEM NGOP DISTRICT, TRAT PROVINCE

Keywords:

Creative Tourism; Community Identity; Community Capital

ABSTRACT

Introduction: Ban Khlong Yai Community, Laem Ngop District, Trat Province, possesses diverse forms of community capital. In particular, the “Khlong Song Nam Way of Life” reflects the close relationship between local people and the resources within their community. Transforming such community capital and identity into creative tourism activities and routes therefore represents an important approach to creating meaningful tourist experiences while generating added value and strengthening the local community. **Objectives:** This study aimed to examine the community context and tourism potential of Ban Khlong Yai Community, Laem Ngop District, Trat Province, and to explore approaches to developing a creative tourism route and model based on community capital and identity. **Methods:** This study employed a developmental research approach. Data were collected through document review, in-depth interviews, focus group discussions, and pilot implementation of the tourism route. The research instruments included a document review form, semi-structured interview guidelines, and a model suitability assessment form by 30 key informant. The data were analyzed using content analysis and thematic synthesis. **Results:** The findings revealed that: (1) Ban Khlong Yai Community possesses tourism potential derived from natural, cultural, human, and social capital. These forms of capital were synthesized into the “Khlong Song Nam Way of Life” as the community’s core identity, connecting the local ecosystem, agricultural and fishing livelihoods, local wisdom, cuisine, and community products; and (2) the development of the creative tourism route should transform community capital and identity into storytelling and participatory activities emphasizing learning by doing, which are then organized into a coherent sequence of tourism experiences. The pilot implementation of the route led to further refinement of the model, with greater emphasis placed on the quality of tourist experiences rather than the quantity of activities. **Conclusion:** The community-based creative tourism model comprises community capital, community identity, storytelling and creative activities, experiential sequencing and tourism route design, shared value creation, community participation, and continuous evaluation and development. The model provides a practical approach to enhancing the value of local resources and wisdom while contributing to the future development of community-based tourism.

1. บทนำ

การท่องเที่ยวในปัจจุบันมีแนวโน้มเปลี่ยนจากการมุ่งเน้นจำนวนผู้มาเยือนไปสู่การสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมให้แก่พื้นที่ โดยเฉพาะการส่งเสริมให้ชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวของตนเอง องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนาได้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควรคำนึงถึงคุณภาพของประสบการณ์ การกระจายประโยชน์สู่ท้องถิ่นและการรักษาสสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์ทรัพยากร ขณะที่องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก (UNESCO) ให้ความสำคัญกับการใช้วัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์เป็นฐานของการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมของชุมชน (OECD, 2020)^[5]; (UNESCO, 2023)^[10]

ในปัจจุบัน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้น เนื่องจากมุ่งให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของพื้นที่ผ่านการเรียนรู้และการลงมือปฏิบัติ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้พัฒนาศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมและประสบการณ์ที่มีลักษณะเฉพาะของพื้นที่ ซึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ควรเชื่อมโยงทรัพยากร ความหมายและความคิดสร้างสรรค์ของสถานที่เข้าด้วยกัน โดยไม่จำเป็นต้องสร้างกิจกรรมใหม่ทั้งหมด หากสามารถนำทรัพยากรเดิมของชุมชนมาตีความและออกแบบให้เกิดประสบการณ์ใหม่ที่มีคุณค่าได้ (Richards, 2020)^[7] การพัฒนาการท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าวสัมพันธ์โดยตรงกับทุนของชุมชนและอัตลักษณ์ชุมชน เนื่องจากทรัพยากรที่สร้างความแตกต่างให้แก่แหล่งท่องเที่ยว นอกจากจะมีทรัพยากรธรรมชาติแล้ว ยังรวมถึงความรู้ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม อาหาร งานหัตถกรรม ความเชื่อและความสัมพันธ์ทางสังคม ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงควรเริ่มจากการค้นหาและเชื่อมโยงทุนที่มีอยู่จริงในชุมชน ก่อนนำมาสร้างเรื่องราว กิจกรรมและประสบการณ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่

งานวิจัยในประเทศไทยหลายเรื่องสนับสนุนแนวคิดดังกล่าว โดยพบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ควรใช้ทรัพยากรและอัตลักษณ์ของชุมชนเป็นฐาน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และออกแบบกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ตัวอย่างเช่น Thongsamak (2013)^[9] เสนอว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สามารถเพิ่มมูลค่าให้ทรัพยากรท้องถิ่นผ่านการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม ขณะที่ Saengphirun et al. (2022)^[8] พบว่า ทุนทางธรรมชาติและวัฒนธรรม อาหารท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ นอกจากนี้ Duangsuwan (2025)^[2] ยังชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวควรให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว เรื่องราว และประสบการณ์ของผู้เดินทาง ไม่ใช่เพียงการกำหนดจุดท่องเที่ยวตามลำดับทางกายภาพ

ชุมชนบ้านคลองใหญ่ ตำบลคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด เป็นชุมชนที่มีทุนทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยเฉพาะระบบนิเวศ คลองสองน้ำ ที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในชุมชน ทั้งด้านเกษตรกรรม ประมง พื้นบ้าน อาหาร ภูมิปัญญาการทำผ้าย้อมสีธรรมชาติ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน ทรัพยากรเหล่านี้มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นกิจกรรมที่สร้างประสบการณ์ให้กับท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม งานศึกษาด้านการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับทุนหรือทรัพยากรที่ชุมชนมีและกิจกรรมที่สามารถพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ แต่ยังมีข้อจำกัดในการอธิบายอย่างเป็นระบบว่า ทุนที่มีอยู่อย่างหลากหลายและกระจัดกระจายจะถูกสังเคราะห์ให้เป็นอัตลักษณ์ร่วมของพื้นที่ และแปลงอัตลักษณ์นั้นไปสู่เรื่องราว กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ และการจัดลำดับประสบการณ์ของเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกันได้อย่างไร ช่องว่างดังกล่าวปรากฏอย่างชัดเจนในบริบทของชุมชนบ้านคลองใหญ่ แม้ชุมชนจะมีทรัพยากร ภูมิปัญญา อาหาร ผลิตภัณฑ์ และกิจกรรมที่มีศักยภาพหลายด้าน แต่การใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวยังมีลักษณะกระจัดกระจาย กิจกรรมของแต่ละกลุ่มยังไม่ได้ถูกเชื่อมโยงภายใต้ อัตลักษณ์และเรื่องราวร่วม ที่สามารถสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง จึงเกิดคำถามสำคัญว่า จะมีกระบวนการอย่างไรในการเปลี่ยนทุนของชุมชน ให้เป็นอัตลักษณ์การท่องเที่ยวและเปลี่ยนอัตลักษณ์ดังกล่าวให้เป็น ประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีความหมายโดยชุมชนเป็นผู้ร่วมออกแบบและขับเคลื่อน

ด้วยเหตุนี้ การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ทุนและอัตลักษณ์ชุมชนเป็นฐาน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านคลองใหญ่ จังหวัดตราด จึงมุ่งศึกษาบริบทและศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชน และศึกษาแนวทางการพัฒนาเส้นทางและรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยสังเคราะห์แนวคิดทุนของชุมชน อัตลักษณ์ชุมชน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน เพื่อพัฒนารูปแบบที่สามารถสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว ควบคู่กับการเพิ่มคุณค่าให้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น และสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเส้นทางและรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด

3. การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

Richards and Raymond (2000)^[7] ได้อธิบายว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้พัฒนาศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีลักษณะเฉพาะของพื้นที่ แนวคิดดังกล่าวให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนบทบาทของนักท่องเที่ยวจากผู้รับชมหรือผู้บริโภคไปสู่ผู้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ การลงมือปฏิบัติ และการสร้างประสบการณ์ร่วมกับเจ้าของพื้นที่ สำหรับการวิจัยนี้ได้นำมาใช้ประกอบในการออกแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง เช่น การเรียนรู้ภูมิปัญญาผ้ามัดย้อม การประกอบอาหารพื้นถิ่น การเรียนรู้ระบบนิเวศคลองสองน้ำ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชุมชน โดยมุ่งให้เกิดทั้งการเรียนรู้ ปฏิสัมพันธ์ และประสบการณ์ที่มีความหมายระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน

แนวคิดทุนของชุมชน

แนวคิดทุนของชุมชนมองว่า ศักยภาพในการพัฒนาชุมชนไม่ได้ขึ้นอยู่กับทรัพยากรทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว แต่เกิดจากการผสมผสานทุนหลายประเภท Emery and Flora (2006)^[3] เสนอกรอบทุนของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยทุนสำคัญหลายมิติ เช่น ทุนธรรมชาติ ทุนวัฒนธรรม ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม ทุนการเมือง ทุนการเงิน และทุนกายภาพ โดยทุนแต่ละประเภทมีความสัมพันธ์และสามารถส่งเสริมซึ่งกันและกันในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับทุน 4 ด้าน ได้แก่ ทุนธรรมชาติ ทุนวัฒนธรรม ทุนมนุษย์ และทุนทางสังคม ซึ่งสะท้อนผ่านระบบนิเวศคลองสองน้ำ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ความรู้และทักษะของคนในชุมชน ตลอดจนการรวมกลุ่มและความร่วมมือของสมาชิกในพื้นที่ ทุนเหล่านี้ถูกนำมาใช้เป็นฐานในการคัดเลือกทรัพยากรและออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

แนวคิดอัตลักษณ์ชุมชน

อัตลักษณ์ชุมชน หมายถึงลักษณะ ความหมายและคุณค่าที่ทำให้ชุมชนหนึ่งมีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น โดยเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม และความทรงจำร่วมของคนในพื้นที่ ในบริบทของการท่องเที่ยว อัตลักษณ์มีบทบาทสำคัญในการกำหนดเรื่องราวและสร้างความแตกต่างให้แก่จุดหมายปลายทาง เพราะทำให้ทรัพยากรต่าง ๆ ของชุมชนสามารถเชื่อมโยงกันภายใต้ความหมายเดียวกัน ดังนั้น แนวคิดอัตลักษณ์จึงถูกนำมาใช้ในการกำหนดแก่นเรื่องของการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรม เพื่อให้การท่องเที่ยวสะท้อนตัวตนของพื้นที่อย่างชัดเจนและไม่กลายเป็นกิจกรรมที่แยกขาดจากบริบทของชุมชน

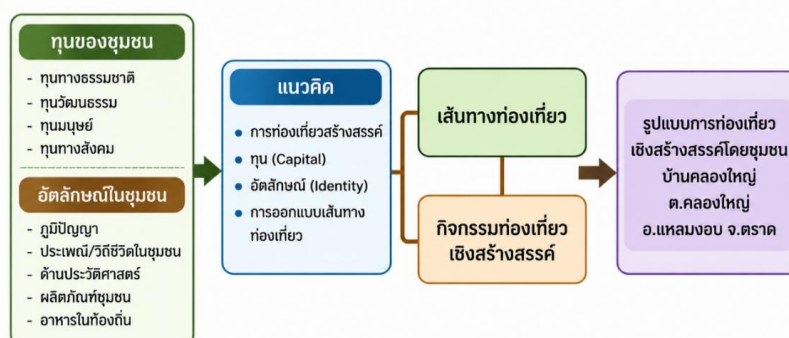
แนวคิดการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว

การออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยว เป็นการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรม เรื่องเล่า ระยะเวลา และประสบการณ์ของผู้เดินทางให้เกิดความต่อเนื่อง ซึ่ง Meyer (2004)^[4] ได้อธิบายว่า การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสามารถช่วยเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวหรือกิจการขนาดเล็กที่อาจไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ด้วยตนเองให้เกิดพลังร่วม และช่วยกระจายการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวไปยังผู้เกี่ยวข้องจำนวนมากขึ้น สำหรับงานวิจัยนี้ แนวคิดนี้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในลักษณะของการออกแบบลำดับประสบการณ์ โดยคำนึงถึงลำดับการเรียนรู้และความหมายที่นักท่องเที่ยวได้รับ ตั้งแต่การทำความรู้จักชุมชน การเรียนรู้อัตลักษณ์ การลงมือปฏิบัติ การสัมผัสวิถีชีวิต การเรียนรู้ธรรมชาติไปจนถึงการสนับสนุนผลิตภัณฑ์และการสะท้อนประสบการณ์ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนควรเริ่มจากการค้นหาและวิเคราะห์ ทุนของชุมชนเพื่อกำหนด อัตลักษณ์ร่วมของพื้นที่ จากนั้นจึงนำอัตลักษณ์ดังกล่าวไปพัฒนาเป็น เรื่องเล่าและกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมและนำกิจกรรมเหล่านั้นมาจัดลำดับเป็น เส้นทางประสบการณ์ ที่มีความต่อเนื่อง กระบวนการดังกล่าวเป็นฐานสำคัญของการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านคลองใหญ่ในการวิจัยครั้งนี้

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1

กรอบแนวคิด

5. ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านคลองใหญ่ ตำบลคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด ผู้วิจัยคัดเลือก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ หรือมีบทบาทเกี่ยวข้องกับชุมชนและการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน 3 คน คณะกรรมการหมู่บ้าน 12 คน ราษฎรชาวบ้าน 3 ตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและกลุ่มอาชีพ 7 คน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 คน

2. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยกำหนดพื้นที่ศึกษาในชุมชนบ้านคลองใหญ่ ตำบลคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด โดยศึกษาครอบคลุม 2 ประเด็นหลักตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่ 1) บริบทและศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชน โดยศึกษาทุนธรรมชาติ ทุนวัฒนธรรม ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม อัตลักษณ์ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา อาหาร ผลิตภัณฑ์ และทรัพยากรการท่องเที่ยว และ 2) แนวทางการพัฒนาเส้นทางและรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยครอบคลุมการกำหนดอัตลักษณ์หลักของพื้นที่ การพัฒนาเรื่องเล่า การออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ การจัดลำดับประสบการณ์ การทดลองเส้นทาง และการปรับปรุงรูปแบบจากข้อเสนอแนะของผู้เกี่ยวข้อง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบด้วย 1) แบบศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร สำหรับรวบรวมข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ 2) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สำหรับศึกษาบริบท ชุมชน อัตลักษณ์ ภูมิปัญญา ทรัพยากรการท่องเที่ยวและความคิดเห็นต่างๆ 3) แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อระดมความคิดเห็นและร่วมกำหนดกิจกรรม เส้นทาง และรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และ 4) แบบประเมินความเหมาะสมและข้อเสนอแนะต่อเส้นทางและรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ภายหลังจากทดลองเส้นทาง เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงรูปแบบให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยเริ่มจาก การศึกษาเอกสารและข้อมูลพื้นฐาน ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน จากนั้น สํารวจพื้นที่จริง เพื่อศึกษาทรัพยากร แหล่งเรียนรู้ วิถีชีวิต ผลิตภัณฑ์ และสภาพแวดล้อมของพื้นที่ ควบคู่กับ การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทุนและค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชน แล้วจึงนำผลที่ได้มาใช้ในการออกแบบเรื่องเล่ากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์และเส้นทางท่องเที่ยว หลังจากนั้นผู้วิจัยร่วมกับชุมชน ทำการพัฒนาโปรแกรมทดลองเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และนำไปทดลองในพื้นที่จริง เพื่อศึกษาความเหมาะสมของกิจกรรม ลำดับเส้นทาง ระยะเวลา การเข้าถึงกิจกรรมและประสบการณ์ที่เกิดขึ้น พร้อมรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาปรับปรุงและสังเคราะห์เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ฉบับสมบูรณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้ การวิเคราะห์เนื้อหา เริ่มจากการจัดระเบียบข้อมูลจากเอกสาร การสำรวจพื้นที่ การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม จากนั้นจำแนกข้อมูลออกเป็นประเด็นและหมวดหมู่ตามกรอบการวิจัย ได้แก่ ทุนของชุมชน อัตลักษณ์ชุมชน ทรัพยากรและศักยภาพด้านการท่องเที่ยว กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ และการออกแบบเส้นทางและประสบการณ์ท่องเที่ยว แล้วนำข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ มาเปรียบเทียบและสังเคราะห์เพื่อค้นหารูปแบบ ความสัมพันธ์และประเด็นร่วม ในขั้นการพัฒนาแบบ ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์มาสังเคราะห์ความสัมพันธ์ในลำดับ ทุนของชุมชน สู่ อัตลักษณ์ “วิถีคลองสองน้ำ” สู่เรื่องเล่าและกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ พัฒนาลำดับเส้นทางและประสบการณ์พร้อมกับการมีส่วนร่วมของชุมชน จึงเกิดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านคลองใหญ่ พร้อมนำผลจากการทดลองเส้นทางและข้อเสนอแนะของผู้เกี่ยวข้องมาประกอบการปรับปรุงรูปแบบขั้นสุดท้าย

6. ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาบริบทชุมชนและศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านคลองใหญ่

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านคลองใหญ่มีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากการมีทุนของชุมชนที่หลากหลายและสามารถเชื่อมโยงกันได้ โดยสามารถสังเคราะห์ทุนสำคัญออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ทุนธรรมชาติ ทุนวัฒนธรรม ทุนมนุษย์ และทุนทางสังคม

ด้าน ทุนธรรมชาติ ชุมชนมีระบบนิเวศคลองสองน้ำ เป็นทรัพยากรสำคัญซึ่งสะท้อนลักษณะเฉพาะของพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างน้ำจืดและน้ำเค็ม รวมทั้งทรัพยากรทางการเกษตรและประมงที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ระบบนิเวศดังกล่าวสามารถนำมาใช้เป็นพื้นที่เรียนรู้และสร้างเรื่องเล่าทางการท่องเที่ยวได้

ด้าน ทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญา พบว่า ชุมชนมีองค์ความรู้และภูมิปัญญาที่สืบทอดและพัฒนาต่อเนื่อง เช่น การทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ การแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรและประมง ตลอดจนภูมิปัญญาด้านอาหารพื้นถิ่น โดยเฉพาะขนมจีนเส้นมงคล น้ำยาคลองสองน้ำ แกงคั่วสับปะรดตราดสีทองและผลิตภัณฑ์แปรรูปเช่น ก๋วยเตี๋ยวหอมทองกรอบและสับปะรดกวน ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมการเรียนรู้และผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวได้

ด้าน ทูมมนุษย์ ชุมชนมีปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำกลุ่มอาชีพและสมาชิกชุมชนที่มีความรู้และทักษะเฉพาะด้าน สามารถทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และจัดกิจกรรมให้แก่นักท่องเที่ยว ขณะที่ทุนทางสังคม ปรากฏผ่านการรวมกลุ่มของ สมาชิกในชุมชน วิสาหกิจชุมชน กลุ่มอาชีพ ศูนย์เรียนรู้ ผู้นำท้องถิ่นและความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นกลไก สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ภาพที่ 2

ทุนของชุมชนบ้านคลองใหญ่ที่สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้

ที่มา: ผู้วิจัย

จากทุนชุมชนทั้ง 4 ด้าน พบว่าวิถีคลองสองน้ำ สามารถพัฒนาเป็นอัตลักษณ์หลักของชุมชน เนื่องจากสามารถ เชื่อมโยงระบบนิเวศ วิถีเกษตรกรรมและประมง ภูมิปัญญา อาหาร ผลิตภัณฑ์และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่เข้าด้วยกัน อัตลักษณ์ ดังกล่าวจึงมีศักยภาพในการทำหน้าที่เป็น แกนกลางของเรื่องเล่าและการออกแบบประสบการณ์การท่องเที่ยว มากกว่าการนำ ทรัพยากรแต่ละประเภทมาใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบแยกส่วน ดังนั้น ศักยภาพสำคัญของชุมชนบ้านคลองใหญ่เกิดจาก ความสามารถในการเชื่อมโยงทุนหลายประเภทเข้าด้วยกันภายใต้อัตลักษณ์ วิถีคลองสองน้ำ ซึ่งเป็นฐานสำคัญสำหรับการ พัฒนากิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน

2. ผลการพัฒนาเส้นทางและรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านคลองใหญ่ควรใช้ ทุนของ ชุมชนและอัตลักษณ์ วิถีคลองสองน้ำ เป็นฐาน แล้วนำมาพัฒนาเป็นเรื่องเล่าและกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ ลงมือปฏิบัติ และมีปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชน โดยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์สามารถสังเคราะห์ออกเป็น 3 มิติหลัก ได้แก่ 1) การ เรียนรู้จากธรรมชาติและระบบนิเวศ เช่น การเรียนรู้ระบบนิเวศคลองสองน้ำ ความสัมพันธ์ระหว่างสายน้ำกับวิถีเกษตรกรรม และประมงพื้นบ้าน 2) การเรียนรู้จากภูมิปัญญาและวิถีชีวิต เช่น การทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ การเรียนรู้ขนมจีนเส้นมงคล และภูมิปัญญาการประกอบอาหารและแปรรูปผลิตผลของชุมชน 3) การสร้างคุณค่าจากอาหารและผลิตภัณฑ์พื้นถิ่น โดย เชื่อมโยงวัตถุดิบ ภูมิปัญญา เรื่องเล่าและการลงมือปฏิบัติให้กลายเป็นประสบการณ์และผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว

จากกิจกรรมดังกล่าว ผู้วิจัยร่วมกับชุมชนพัฒนาโปรแกรมท่องเที่ยวแบบหนึ่งวัน (One Day Trip) ภายใต้แนวคิด “เส้นทางเสน่ห์วิถีคลองใหญ่” โดยจัดกิจกรรมให้เชื่อมโยงตั้งแต่การต้อนรับและทำความรู้จักชุมชน การเรียนรู้อัตลักษณ์และ

ภูมิปัญญา การลงมือทำกิจกรรม การสัมผัสอาหารและวิถีชีวิต การเรียนรู้ระบบนิเวศ ไปจนถึงการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนและการสะท้อนประสบการณ์

3. ผลการทดลองและปรับปรุงเส้นทาง

ผลการทดลองเส้นทางพบว่า กิจกรรมมีจุดเด่นด้านเนื้อหา ภูมิปัญญา และความเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ โดยเฉพาะกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำจริงและมีปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชน อย่างไรก็ตาม พบข้อจำกัดสำคัญคือ จำนวนกิจกรรมภายในหนึ่งวันมีมากเกินไป ทำให้บางช่วงของโปรแกรมมีความเร่งรีบ ระยะเวลาในการทำกิจกรรมไม่ชัดเจน นักท่องเที่ยวบางส่วนไม่สามารถเข้าถึงกิจกรรมได้อย่างทั่วถึง และลำดับเส้นทางบางช่วงยังมีความซ้ำซ้อน ผลการทดลองดังกล่าวนำไปสู่การปรับปรุงรูปแบบโดยให้ความสำคัญกับ คุณภาพของประสบการณ์มากกว่าปริมาณกิจกรรม ลดกิจกรรมที่ซ้ำซ้อน จัดกิจกรรมให้อยู่ในหมวดหมู่เดียวกัน กำหนดระยะเวลาให้เหมาะสม เพิ่มพื้นที่สำหรับการพักผ่อน และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเลือกกิจกรรมตามความสนใจ

ภายหลังการปรับปรุง ลำดับประสบการณ์ของเส้นทางจึงประกอบด้วย การต้อนรับและสร้างความผูกพัน, การเรียนรู้อัตลักษณ์, การลงมือปฏิบัติ, การสัมผัสอาหารและวิถีชีวิต, การเรียนรู้ธรรมชาติ, การพักผ่อนและเลือกกิจกรรม, การสนับสนุนผลิตภัณฑ์ชุมชน และการสะท้อนประสบการณ์ ซึ่งช่วยให้กิจกรรมแต่ละช่วงมีความต่อเนื่องและเชื่อมโยงกันภายใต้เรื่องราวของ วิถีคลองสองน้ำ

4. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านคลองใหญ่

จากผลการศึกษาทั้งหมด ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านคลองใหญ่ เป็นกระบวนการที่มีองค์ประกอบเชื่อมโยงกัน ดังนี้

ภาพที่ 3

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบ้านคลองใหญ่

ที่มา: ผู้วิจัย

รูปแบบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า พูนของชุมชนเป็นฐาน อัตลักษณ์เป็นแกน กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือเส้นทางประสบการณ์เป็นกระบวนการ และการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกลไกขับเคลื่อน โดยผลลัพธ์ที่มุ่งหวังคือการสร้างคุณค่าร่วมระหว่างนักท่องเที่ยว ชุมชนและทรัพยากรท้องถิ่น กล่าวคือ นักท่องเที่ยวได้รับการเรียนรู้และประสบการณ์ที่มีความหมาย ขณะที่ชุมชนสามารถสร้างรายได้ เพิ่มคุณค่าให้ภูมิปัญญาและผลิตภัณฑ์ เกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ และมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรของตนเอง จึงเห็นได้ว่า กระบวนการแปลงทุนที่มีอยู่ในชุมชนให้กลายเป็นประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่า ผ่านการค้นหอัตลักษณ์ การสร้างเรื่องเล่า การออกแบบกิจกรรม การจัดลำดับประสบการณ์ และการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งนำไปสู่รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีความสอดคล้องกับบริบทของชุมชนบ้านคลองใหญ่

7. อภิปรายผล

1. พูนของชุมชนเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ชุมชนบ้านคลองใหญ่มีทุนที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างหลากหลาย ทั้งทุนธรรมชาติ ทุนวัฒนธรรม ทุนมนุษย์ และทุนทางสังคม โดยทุนเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและระบบการดำรงชีพของคนในชุมชน เช่น ระบบนิเวศคลองสองน้ำ วิถีเกษตรกรรมและประมง ภูมิปัญญาผ้ามัดย้อม อาหารพื้นถิ่น ผลิตภัณฑ์แปรรูป ตลอดจนความรู้และความร่วมมือของคนในพื้นที่ ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องตามกรอบแนวคิดทุนของชุมชน ของ Emery and Flora (2006) ^[3] ที่อธิบายว่า ศักยภาพในการพัฒนาชุมชนเกิดจากการเชื่อมโยงทุนหลายประเภทและการนำทุนเหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน ดังนั้น จุดแข็งของบ้านคลองใหญ่เกิดจากความสามารถในการนำทรัพยากรและองค์ความรู้หลายประเภทมาร้อยเรียงให้เกิดเป็นประสบการณ์การท่องเที่ยว ในอีกมิติหนึ่ง ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน เช่น ภูมิปัญญาการทำผ้ามัดย้อม อาหารพื้นถิ่น และองค์ความรู้ในการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น สามารถอธิบายผ่านแนวคิดทุนของ Bourdieu (1986) ^[11] กล่าวคือ ความรู้ ทักษะ และวัฒนธรรมที่สะสมอยู่ในชุมชนสามารถเปลี่ยนเป็นคุณค่าในรูปแบบอื่นได้ เมื่อถูกนำมาตีความและพัฒนาเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ ผลิตภัณฑ์ หรือประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงไม่จำเป็นต้องเริ่มจากการสร้างทรัพยากรใหม่ แต่สามารถเริ่มจากการ ค้นหา ทำความเข้าใจและเพิ่มคุณค่าให้แก่ทุนเดิมของชุมชน

2. อัตลักษณ์ “วิถีคลองสองน้ำ” เป็นแกนกลางในการเชื่อมโยงทุนที่กระจัดกระจาย

เนื่องจากคลองสองน้ำมีความสัมพันธ์กับวิถีเกษตรกรรม ประมง อาหาร ภูมิปัญญา ผลิตภัณฑ์ และการดำรงชีวิตของคนในพื้นที่ จึงสามารถทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการเชื่อมโยงทุนประเภทต่าง ๆ ให้เกิดความหมายร่วมทางการท่องเที่ยวประเด็นนี้มีความสำคัญ เนื่องจากการมีทรัพยากรจำนวนมากไม่ได้หมายความว่าชุมชนจะสามารถพัฒนาเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างได้โดยอัตโนมัติ หากทรัพยากรเหล่านั้นยังถูกนำเสนออย่างแยกส่วน การกำหนดอัตลักษณ์หลักจึงทำหน้าที่เปลี่ยนทรัพยากรที่มีอยู่ ให้กลายเป็นเรื่องราวที่มีความหมายและทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่ ผู้คนและวิถีชีวิตของชุมชนได้ชัดเจนขึ้น ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ Richards (2020) ที่เสนอว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีพัฒนาการจากการมุ่งเน้นผลิตภัณฑ์หรือกิจกรรมสร้างสรรค์ไปสู่การสร้างความสัมพันธ์กับสถานที่และบริบทเฉพาะของพื้นที่ ดังนั้น ความสร้างสรรค์ในการท่องเที่ยว นอกจากการมีกิจกรรมที่แปลกใหม่แล้ว ยังหมายถึงความสามารถในการนำทรัพยากร วัฒนธรรมและความหมายของสถานที่มาสร้างประสบการณ์ที่มีลักษณะเฉพาะ

3. กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ต้องเปลี่ยนนักท่องเที่ยวจาก ผู้ชม เป็น ผู้มีส่วนร่วม

การนำทุนและอัตลักษณ์ของชุมชนมาพัฒนาเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ เรียนรู้ ลงมือปฏิบัติและมีปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชน เป็นองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กิจกรรมที่มีศักยภาพจึงควรทำให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ เช่น การทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ การเรียนรู้ภูมิปัญญาอาหาร การสัมผัสระบบนิเวศคลองสองน้ำ และการเรียนรู้วิถีชีวิตจากคนในพื้นที่โดยตรง ผลดังกล่าวสอดคล้องกับ Richards และ

Raymond (2000)^[7] ซึ่งอธิบายหัวใจของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวพัฒนาศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ผ่านการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในกิจกรรมที่สัมพันธ์กับลักษณะเฉพาะของจุดหมายปลายทาง กล่าวได้ว่าคุณค่าของกิจกรรมเกิดจากสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้ทำ ได้เรียนรู้และได้สร้างขึ้นด้วยตนเอง แนวคิดดังกล่าวยังสามารถอธิบายผ่านแนวคิดเศรษฐกิจเชิงประสบการณ์ (Experience Economy) ของ Pine and Gilmore (1999)^[6] ซึ่งให้ความสำคัญกับการออกแบบประสบการณ์ที่สร้างการมีส่วนร่วมและความทรงจำแก่ผู้บริโภค ในกรณีบ้านคลองใหญ่ ฝั่มด้อยม อาหาร หรือระบบนิเวศ สิ่งเหล่านี้เป็น สื่อกลางของประสบการณ์ ที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสัมพันธ์กับสถานที่และผู้คนมากขึ้น

4. การออกแบบเส้นทางต้องให้ความสำคัญกับ คุณภาพและลำดับของประสบการณ์ มากกว่าจำนวนกิจกรรม

แม้ชุมชนจะมีทรัพยากรและกิจกรรมที่หลากหลาย แต่การนำกิจกรรมจำนวนมากมาบรรจุไว้ในโปรแกรมหนึ่งวันกลับทำให้เกิดความเร่งรีบ นักท่องเที่ยวเข้าถึงกิจกรรมได้ไม่ทั่วถึง และเส้นทางบางช่วงมีความซ้ำซ้อน ผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าจำนวนกิจกรรมมาก ไม่ได้หมายถึงประสบการณ์ที่มีคุณภาพมากเสมอไป การปรับปรุงแบบจึงมุ่งลดความซ้ำซ้อน กำหนดระยะเวลาของกิจกรรมให้เหมาะสม เพิ่มช่วงพักและเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเลือกกิจกรรมตามความสนใจ พร้อมจัดลำดับประสบการณ์ตั้งแต่การต้อนรับ การเรียนรู้อัตลักษณ์ การลงมือปฏิบัติ การสัมผัสวิถีชีวิต การเรียนรู้ธรรมชาติ ไปจนถึงการสนับสนุนผลิตภัณฑ์ชุมชนและการสะท้อนประสบการณ์ แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับ Meyer (2004)^[4] ที่เสนอว่า การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวควรเชื่อมโยงทรัพยากร กิจกรรมและผู้ประกอบการในพื้นที่ให้เกิดความสัมพันธ์และสร้างประโยชน์เกื้อกูลกัน มากกว่าการนำจุดท่องเที่ยวหลายแห่งมารวมกันโดยปราศจากความเชื่อมโยง ประเด็นนี้จึงนำไปสู่ข้อเสนอเชิงแนวคิดว่าการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ควรเป็นการออกแบบเส้นทางประสบการณ์ (Experience Flow) มากกว่าการออกแบบเพียงเส้นทางทางกายภาพ กล่าวคือ ทุกกิจกรรมควรมีบทบาทต่อเรื่องราวโดยรวมและสร้างพัฒนาการของประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยวตั้งแต่ต้นจนจบ

จากการศึกษาในภาพรวม สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของรูปแบบได้ว่า ทุนของชุมชนทำหน้าที่เป็นฐานอัตลักษณ์ วิถีคลองสองน้ำ ทำหน้าที่เป็นแกนกลาง เรื่องเล่าและกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ทำหน้าที่แปลงทุนให้เป็นประสบการณ์ การจัดลำดับเส้นทางทำหน้าที่เชื่อมโยงประสบการณ์ และการมีส่วนร่วมของชุมชนทำหน้าที่เป็นกลไกขับเคลื่อน ซึ่งนำไปสู่การสร้างคุณค่าร่วมระหว่างนักท่องเที่ยว ชุมชน และทรัพยากรในพื้นที่ ประเด็นดังกล่าวสะท้อนว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนไม่ควรมุ่งเพียงการสร้างกิจกรรมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว แต่ควรเป็นกระบวนการ แปลงทุนและอัตลักษณ์ของชุมชนให้เป็นประสบการณ์ที่มีความหมาย โดยที่ชุมชนยังคงเป็นเจ้าของเรื่องราว ผู้ถ่ายทอดความรู้ และผู้ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว อันเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่อยู่ภายใต้คุณค่าของท้องถิ่น

8. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนควรเริ่มจาก ทุนและอัตลักษณ์ของชุมชน มากกว่าการเริ่มจากการสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวโดยนำทุนธรรมชาติ ทุนวัฒนธรรม ทุนมนุษย์ และทุนทางสังคม มาสังเคราะห์เพื่อค้นหาอัตลักษณ์หลักของพื้นที่และใช้เป็นแกนในการพัฒนาเรื่องเล่า กิจกรรมและลำดับประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว สำหรับชุมชนบ้านคลองใหญ่ พบว่า วิถีคลองสองน้ำ เป็นอัตลักษณ์ที่สามารถเชื่อมโยงธรรมชาติ วิถีเกษตรกรรมและประมง ภูมิปัญญา อาหาร และผลิตภัณฑ์ชุมชนเข้าด้วยกัน และสามารถพัฒนาเป็นกระบวนการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวได้ โดยเริ่มจากการค้นหาและเชื่อมโยงทุนของชุมชน แล้วสังเคราะห์ให้เกิดอัตลักษณ์หลักของพื้นที่ โดยอัตลักษณ์ถูกถ่ายทอดผ่าน เรื่องเล่าและกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ ลงมือปฏิบัติ และมีปฏิสัมพันธ์กับคนในพื้นที่ ก่อนนำกิจกรรมมาจัดลำดับเป็นเส้นทางประสบการณ์ ที่มีความต่อเนื่องและเชื่อมโยงกัน โดยมี การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นกลไกสำคัญในการร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ถ่ายทอดองค์ความรู้ และรับประโยชน์จากการท่องเที่ยว องค์ความรู้ดังกล่าวสะท้อนว่า “ทุนเป็นฐาน อัตลักษณ์

เป็นแกน ความสำเร็จสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือ ประสบการณ์เป็นคุณค่าและชุมชนเป็นกลไกขับเคลื่อน” ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนอื่นที่มีบริบทและทุนทางวัฒนธรรมใกล้เคียงกันได้

9. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ชุมชนควรนำอัตลักษณ์ “วิถีคลองสองน้ำ” มาใช้เป็นแกนหลักในการพัฒนาเส้นทาง กิจกรรม เรื่องเล่า และการสื่อสารการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความโดดเด่นและแตกต่างจากพื้นที่อื่น
2. ควรพัฒนากิจกรรมโดยเน้น คุณภาพของประสบการณ์มากกว่าปริมาณกิจกรรม เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ ลงมือปฏิบัติ และมีปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชนอย่างแท้จริง
3. ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ ตั้งแต่การวางแผน การจัดกิจกรรม การให้บริการ ตลอดจนการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้และประโยชน์อย่างเหมาะสม
4. หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวควรสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของชุมชน ทั้งด้านการบริการ การสื่อความหมาย การตลาด และสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อยกระดับเส้นทางสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาความต้องการ พฤติกรรม และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อเส้นทางและกิจกรรม เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนารูปแบบให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น
2. ควรศึกษาผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในมิติ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อประเมินความยั่งยืนของรูปแบบในระยะยาว
3. ควรศึกษารูปแบบการบริหารจัดการและการกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวภายในชุมชน เพื่อพัฒนากลไกที่สร้างความเป็นธรรมและส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง
4. ควรนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไป ทดลองประยุกต์ใช้กับชุมชนอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกัน เพื่อศึกษาความสามารถในการประยุกต์ใช้และพัฒนาเป็นแนวทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ทุนและอัตลักษณ์ชุมชนเป็นฐานในบริบทที่หลากหลายต่อไป

REFERENCE

- [1] Bourdieu, P. (1986). *The forms of capital*. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241–258). Greenwood Press.
- [2] Duangsuwan, W. (2025). Development of community tourism routes in Bang Phli District, Samut Prakan Province. *Dhonburi Rajabhat University Journal*, 19(1), 42–57.
- [3] Emery, M., & Flora, C. B. (2006). *Spiraling-up: Mapping community transformation with community capitals framework*. *Community Development*, 37(1), 19–35.
- [4] Meyer, D. (2004). *Tourism routes and gateways: Key issues for the development of tourism routes and gateways and their potential for pro-poor tourism*. Overseas Development Institute.
- [5] OECD. (2020). *OECD tourism trends and policies 2020*. OECD Publishing.
<https://doi.org/10.1787/6b47b985-en>
- [6] Pine, B. J., II, & Gilmore, J. H. (1999). *The experience economy: Work is theatre & every business a stage*. Harvard Business School Press.
- [7] Richards, G., & Raymond, C. (2000). Creative tourism. *ATLAS News*, 23, 16–20.
- [8] Saengphirun, T., Lertpatcharapong, R., & Saengjamnong, A. (2022). A study of creative tourism activities to promote tourism in Khlong Rang Chorakhe Community, Sena District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. *Manutsayasad Wichakan*, 29(1), 274–294.
- [9] Thongsamak, J. (2013). Creative tourism: A direction for sustainable tourism development. *Journal of Thai Hospitality and Tourism*, 8(2), 91–104.
- [10] UNESCO. (2023). *Fostering creative cities in South-East Asia: Prioritizing creativity Over tourism*.